

Fort Jakuba zostaje "w rękach" Gminy

Paweł Gulewski, prezydent Torunia, podjął decyzję o pozostawieniu Fortu Jakuba w zasobach gminnych. Decyzja ta została poprzedzona analizą możliwych scenariuszy oraz pracami i rekomendacjami Rady Dziedzictwa Kulturowego Torunia, która od miesięcy zajmowała się oceną przyszłości obiektu. Złożono również wniosek o dofinansowanie zabezpieczenia zabytkowej struktury.

*- Po przeanalizowaniu wszystkich dostępnych wariantów, a przede wszystkim, wsłuchując się w rekomendacje Rady Dziedzictwa Kulturowego Torunia, podjąłem decyzję o pozostawieniu Fortu Jakuba w zasobie gminnym. Jest to obiekt o wyjątkowej wartości historycznej, kulturowej i edukacyjnej, a jego przyszłość powinna pozostać w rękach miasta - mówi **Paweł Gulewski, prezydent Torunia**. - Uważam, że nasze dziedzictwo nie może być traktowane wyłącznie w kategoriach ekonomicznych - to część tożsamości Torunia i mieszkańców, którą mamy obowiązek chronić - podkreśla.*

W ostatnich miesiącach rozważane były różne warianty związane z przyszłością tego fortu. Przeprowadzono szereg analiz i rozmów związanych z przyszłym zagospodarowaniem tej nieruchomości. Kluczowa okazała się jednak rekomendacja Rady Dziedzictwa Kulturowego Torunia.

*- Z ogromną satysfakcją przyjmuję decyzję pana prezydenta o niesprzedawaniu Fortu Jakuba. Cieszę się, że głos ekspertów do spraw dziedzictwa został wysłuchany. Ta decyzja tworzy szansę na przygotowanie spójnej, odpowiedzialnej koncepcji dla całego zespołu fortecznego i pokazuje, że Toruń potrafi myśleć długofalowo o swoim dziedzictwie. Jest to krok w dobrą stronę - zarówno dla historii, jak i przyszłych pokoleń torunian - mówi **Aleksandra Mierzejewska, przewodnicząca Rady Dziedzictwa Kulturowego Torunia**. - Fort Jakuba od wielu miesięcy był przedmiotem intensywnych prac naszej Rady. Analizowaliśmy jego stan, możliwe kierunki zagospodarowania i konsekwencje ewentualnej sprzedaży. W składanych rekomendacjach podkreślaliśmy, że tak cenny obiekt powinien pozostać w zasobach miasta, aby zachować kontrolę nad jego przyszłością oraz zagwarantować jego dostępność dla mieszkańców - dodaje.*

Radości z decyzji prezydenta Torunia nie kryje **Anna Lamers z Fundacji**

Forteczne Dziedzictwo: *"Gratulujemy prezydentowi i wszystkim zaangażowanym w obronę Fortu Jakuba. Dziś to historyczne dzieło obronne odzyskało prawdziwą obronę - w rękach miasta, gwaranta dziedzictwa. Ta odpowiedzialna decyzja chroni wyjątkowy zabytek przed utratą i daje mu szansę na przyszłość opartą na szacunku do jego historii, a nie na krótkotrwałej kalkulacji finansowej. Mam nadzieję, że decyzja ta oraz przyszłe działania zmotywują także prywatnych właścicieli podobnych obiektów do większej dbałości o to wyjątkowe i cenne dziedzictwo".*

W ocenie Anny Lamers, również członkini Rady Dziedzictwa Kulturowego Torunia i Rady Rozwoju Turystyki, decyzja o zachowaniu obiektu w zasobach Gminy Miasta Toruń jest jedyną, która daje gwarancję jego właściwej i rzetelnej renowacji:

"Pozostanie Fortu Jakuba w rękach miasta umożliwia przyjęcie podejścia, które nie wymaga dużych, natychmiastowych nakładów finansowych, lecz skupia się na zabezpieczeniu i tymczasowym użytkowaniu. Kluczowe teraz jest niezwłoczne podjęcie działań zabezpieczających".

Wydział Inwestycji i Remontów Urzędu Miasta Torunia złożył wniosek o środki na zabezpieczenie fortu do rządowego programu "Ochrona zabytków" na 2026 rok. Według szacunków koszt prac polegających na zabezpieczeniu dachu fortu, obejmujących m.in.: zdjęcie warstwy nasypu, prace oczyszczające, uzupełnienie ubytków w strukturze płyty stropowej, udrożnienie kominów wentylacyjnych, wykonanie hydro- i termoizolacji, wykonanie drenażu wraz z warstwą odsączającą, odtworzenie układu nasypu, **może wynieść ok. 3,75 mln złotych i o taką kwotę zawnioskowała Gmina Miasta Toruń do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.**

Decyzja prezydenta Pawła Gulewskiego o pozostawieniu Fortu Jakuba w zasobie gminnym jest pierwszym, ale fundamentalnym krokiem w potencjalnie długim procesie jego rewitalizacji i przyszłej adaptacji. Oznacza ona, że Gmina Miasta Toruń zachowuje pełną kontrolę nad obiektem, a tym samym może rozpocząć planowanie działań, które w kolejnych latach obejmą:

- etapowe prace zabezpieczające i konserwatorskie,
- przygotowanie szczegółowej diagnozy technicznej i konserwatorskiej,
- opracowanie koncepcji zagospodarowania fortu,
- poszukiwanie źródeł finansowania,

- a następnie stopniową adaptację - np. na cele społeczne, edukacyjne, kulturalne lub turystyczne.

Decyzja otwiera drogę do budowania wieloletniej strategii dla tego zabytku. - *Właściwa renowacja może wymagać więcej czasu, ale takie podejście wzmocni związek mieszkańców z zabytkiem i zapewni kontrolowany nadzór nad obiektem. Fort, nawet jeśli przez pewien czas będzie stał jedynie zabezpieczony, jest odpornym budynkiem, który poczeka na dokładne przeanalizowanie długoterminowej koncepcji zagospodarowania, uczyniającej jego historyczną przestrzeń* - wskazuje Anna Lamers.

Władze Torunia przy współpracy z ekspertami do spraw dziedzictwa fortecznego (i nie tylko) rozważają różne warianty przyszłego zagospodarowania obiektu. Na obecnym etapie najważniejszą kwestią pozostaje odpowiednie zabezpieczenie nieruchomości.

Przypomnijmy, jednym z pomysłów na zagospodarowanie Fortu Jakuba było utworzenie centrum historycznego poświęconego generał Elżbiecie Zawackiej oraz hostelu. W 2017 roku ogłoszono przetarg na dokumentację budowlano-wykonawczą adaptacji fortu. Zadanie było gotowe do realizacji, ale ówczesna jego wartość wynosiła kilkadziesiąt mln zł. Niestety, Gminie Miasta Toruń nie udało się pozyskać dofinansowania zewnętrznego na przeprowadzenie działań w Forcie Jakuba. Nie pomógł również społeczny zryw, jakim była petycja mieszkańców Torunia w 2018 roku. W ostatnich miesiącach prowadzone były rozmowy z potencjalnym inwestorem, jednak ostatecznie - decyzją prezydenta Gulewskiego - wycofano się z koncepcji potencjalnej sprzedaży obiektu.

W ostatnich latach, pomimo zabezpieczeń, budynek fortu był systematycznie dewastowany. Do końca marca 2018 roku obiekt był zamieszkały. Po przekazaniu ostatniego lokalu przez najemcę Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Toruniu zabezpieczył obiekt przed dostępem osób niepowołanych. Niestety, dochodziło do licznych włamań, które niszczyły substancję obiektu.

Fort Jakuba: wyjątkowa wartość historyczna i kulturowa

Fort Jakuba (*Jacobsfort*) znajduje się przy ul. gen. Sowińskiego 9 w Toruniu. Został zbudowany w latach 1828-1833, jako jeden z pierwszych elementów obrony Twierdzy Toruń. Jego nazwa pochodzi od miejsca, na którym powstał - wzgórza św. Jakuba. Miał bronić miasta od strony wschodniej, zanim jeszcze powstał zewnętrzny

pierścień toruńskiej twierdzy.

Jest jednym z najciekawszych i najlepiej zachowanych obiektów XIX-wiecznej twierdzy toruńskiej. Stanowi on najstarszy z zachowanych fortów i jedyne dzieło reprezentujące typ fortu reditowego. Jest to jednocześnie najlepiej zachowane dzieło reditowe tego typu w Polsce. Unikatowy charakter obiektu podkreśla jego monumentalna forma klasycystyczna, bogatszy detal oraz bardziej finezyjna, spektakularna architektura, która kontrastuje z późniejszymi, standardowymi fortyfikacjami. W jego projektowaniu brali udział wybitni architekci i inżynierowie, jak von Brese, Prittwitz czy Schinkel, czyniąc fort żywym dokumentem europejskiej myśli fortyfikacyjnej.

Powierzchnia całkowita tej nieruchomości to prawie 10 tysięcy metrów kwadratowych. Powierzchnia terenu zajętego przez budynek: 2 490 m kw., powierzchnia pomieszczeń mieszkalnych i pomocniczych, np. piwnice: 3 003 m kw., a same korytarze mają powierzchnię 1 355 m kw.

Fort Jakuba stracił militarne znaczenie po włączenia Torunia do Polski w 1920 roku. Po 1920 roku zniwelowano większość obwodów wałów wokół Fortu, zasypano fosy oraz rozebrano budowle na placu broni i inne elementy murowane. Umocnienia ziemne przekształcono w połowie lat 30. XX wieku, podczas budowy ul. Traugutta. Na początku lat 50. XX wieku teren Fortu opuściło wojsko. Reditę przeznaczono do celów mieszkaniowych. Do końca marca 2018 roku był wykorzystywany na te cele.

Mimo historycznych przekształceń i adaptacji na cele mieszkalne w XX wieku, centralna redita pozostaje niemal nienaruszona, a zachowany układ korytarzy, wnęk artyleryjskich i fasada pozwalają odczytać dawny charakter obiektu. Właśnie w tym zachowaniu oryginalnej, "labiryntowej" struktury i elewacji tkwi jego największa wartość, która zasługuje na ochronę.

W tekście wykorzystano informacje z publikacji: Janusz Pokrzywnicki: Fort Jakuba. Geneza powstania Fortu. W: Marian Biskup, Lech Narębski (red.): Atlas Twierdzy Toruń Zeszyt 3. Fort Jakuba (Jacobsfort). Toruń: Towarzystwo Naukowe w Toruniu, 2007.

Fot. © UMT 2025, autor: EwCe, licencja: CC BY-NC 4.0

- [Powrót](#)
- [Udostępnij na: X](#)
- [Udostępnij na: FB](#)
- [Drukuj](#)
- [PDF](#)